

İstanbul'da üç farklı sosyoekonomik grupta yer alan annelerin emzirme ve bebek beslenmesi konusundaki bilgi ve davranışları

Kevser Beşbenli^{1,*}, Bahar Avgen¹, Ahmet İncioğlu¹, Feyzullah Çetinkaya²

Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi ¹Pediyatri Uzmanı, ²Pediyatri Profesörü

*İletişim: kevserbesbenli@yahoo.com

SUMMARY: Beşbenli K, Avgen B, İncioğlu A, Çetinkaya F. (Department of Pediatrics, Maltepe University Faculty of Medicine, İstanbul, Turkey). The knowledge and practices of mothers from three different socioeconomic groups living in İstanbul on breastfeeding and supplementary foods. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2013; 56: 76-81.

Although breast-milk is the most essential nutrient required for the growth and development of infants, there are still some problems related to breastfeeding in our country. In this study, we sought to evaluate the knowledge and practices of mothers from different socioeconomic groups living in İstanbul about infant feeding. The study included 202 mothers from three different socioeconomic groups, and a 42-item questionnaire was completed during face-to-face interviews. Mothers from median and upper socioeconomic groups exclusively breastfed their babies longer than the others. The mothers from the low socioeconomic group had received information about infant feeding mainly from their parents and neighbors, while the other two groups had received information from healthcare workers. Mothers from the low socioeconomic group had mainly used vitamin D alone, while the others had used multivitamins. We concluded that the income and education level of mothers significantly affect food content and the starting time of supplementary foods.

Key words: breast-milk, supplementary foods.

ÖZET: Anne sütü, bebeklerin büyüme ve gelişmeleri için gerekli en temel besin olmasına rağmen, ülkemizde anne sütü ve ek besinler konusunda hâlâ ciddi sorunlar vardır. Bu çalışmada İstanbul'da yaşayan ve üç farklı sosyoekonomik grupta yer alan annelerin anne sütü ve ek besinlerle ilgili bilgi ve uygulamalarının araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmaya, üç farklı sosyoekonomik gruptan seçilen 202 anne alınmış ve bunlarla yüz yüze görüşülerek 42 sorudan oluşan bir anket doldurulmuştur. Orta ve üst sosyoekonomik gruptaki annelerin çocuklarına sadece anne sütü verme süreleri daha uzun bulunmuştur. Çocuk beslenmesine ilişkin bilgileri alt sosyoekonomik gruptaki anneler daha çok yakın çevrelerinden, orta ve üst sosyoekonomik gruptaki anneler ise daha çok sağlık çalışanlarından edinmiştir. Alt sosyoekonomik gruptaki anneler bebeklerine daha ziyade tek başına D vitamini, diğerleri ise çoklu vitamin vermeyi tercih etmişlerdir. Bu bulgularla gelir ve eğitim düzeyinin annelerin ek besinlere başlama zamanını ve ek besinlerin içeriğini önemli ölçüde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: anne sütü, ek besinler.

Anne sütü, yenidoğanın tüm gereksinimlerini ilk altı ay tek başına karşılayan mükemmel bir besindir. Bundan dolayı Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Amerikan Pediyatri Akademisi (AAP) bebeklerin ilk altı ay sadece anne sütüyle

beslenmesini önermektedir.^{1,2}

Ülkemiz genelinde anne sütü ve bebek beslenmesi konusunda ortalama veriler olmasına rağmen farklı sosyoekonomik gruplar arasında bu yönden ne tür farklar olduğu tam olarak

Tablo I. Sosyoekonomik duruma göre anneye ait bilgilerin değerlendirilmesi.

		Sosyoekonomik durum			p
		Alt (n=72) n (%)	Orta (n=70) n (%)	Üst (n=60) n (%)	
Annenin yaşı	19-25 yıl	24 (%33.3)	11 (%15.7)	8 (%13.3)	0.038
	26-35 yıl	41 (%66.8)	51 (%72.9)	43 (%71.7)	
	36 yıl ve üzeri	7 (%9.7)	8 (%11.4)	9 (%15.0)	
Annenin eğitim durumu	Okuryazar Değil	13 (%18.1)	1 (%1.4)	0 (%0.0)	0.001
	İlkokul	47 (%65.3)	13 (%18.6)	0 (%0.0)	
	Lise	10 (%13.9)	36 (%51.4)	13 (%21.7)	
	Yüksekokul	2 (%2.8)	20 (%28.6)	47 (%78.3)	
Doğumdan önce çalışma	Evet	17 (%23.2)	51(70.8)	54 (88.5)	0.001
	Hayır	56 (76.8)	21(29.2)	7 (%11.5)	
Doğumdan sonra çalışma	Evet	0	19 (26.3)	31 (%50.8)	0.001
	Hayır	73 (%100)	53 (%73.7)	30 (%49.2)	

bilinmemektedir. Bu çalışmada İstanbul'da yaşayan ve farklı sosyoekonomik gruplardan annelerin emzirme, ek besinler, vitamin ve demir kullanımı konusundaki bilgi düzeylerinin ve yaklaşımlarının karşılaştırılması olarak araştırılması amaçlanmıştır.

Materyal ve Metot

Çalışma, Ocak 2011- Nisan 2012 tarihleri arasında İstanbul'da üç farklı sosyoekonomik gruptan annelerin ağırlıklı olarak başvurdukları üç hastanede yapıldı. Çalışmaya zamanında doğmuş olan ve doğuştan ya da sonradan oluşmuş ciddi bir hastalığı olmayan, yaşları 6-24 aylık olan çocuklar ve anneleri alındı.

Birinci grup çoğunlukla üst gelir grubundan olan ve çoğu özel sağlık sigortasına sahip insanların başvurduğu International Hospital'a başvuranlar arasından, ikinci grup ağırlıklı olarak sosyal güvenlik kurumuna mensup ve orta gelir grubundan olan Maltepe Üniversitesi Hastanesi'ne başvuranlar arasından, üçüncü grup ise ağırlıklı olarak gelir düzeyi düşük ve yeşil kartlı olan hastaların başvurduğu Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne başvuranlar arasından seçildi. Bu hastanelere başvurduğu halde belirlenen özelliklere sahip olmayanlar çalışmaya alınmadı. Çalışma bu hastanelerin çocuk polikliniklerinde ve bir uzman hekim tarafından annelerle yüz yüze görüşme şeklinde yapıldı. Görüşme sırasında, bebeğin ve ailenin bazı sosyodemografik özelliklerini, annelerin gebelikte emzirme eğitimi alma durumlarını, bebeklerin anne sütüne başlama zamanlarını, anne sütüne devam durumlarını, ek besinlere

başlanmasını, biberon ve emzik kullanımını ve nedenlerini, vitamin ve demir preparatı kullanımını sorgulayan 42 soruluk bir anket formu dolduruldu.

İstatistiksel analizler için NCSS (Number Cruncher Statistical System, 2007 & PASS (Power Analysis and Sample Size), 2008 Statistical Software (Utah, USA) programı kullanıldı, tanımlayıcı istatistiksel yöntemlerin yanı sıra niteliksel verilerin karşılaştırılmasında dört gözlü ve çok gözlü düzende ki-kare testi kullanılmıştır.

Bulgular

Çalışmaya toplam 202 anne ve çocuğu alındı. Üst sosyoekonomik grupta (birinci grup) 60 anne ve çocuk, orta sosyoekonomik grupta (ikinci grup) 70 ve alt sosyoekonomik grupta (üçüncü grup) 72 anne ve çocuğu vardı. Annelerin ortalama yaşı 29.4 yıl, çocukların %119'u (%58.9) erkek 83'ü (% 41.1) kız olup ortalama yaşları 9.24 ay idi (Tablo I ve II).

Gruplar arasında annelerin gebelikte emzirme eğitimi alma oranları arasında anlamlı farklılık saptandı ($p < 0.05$). Birinci gruptaki annelerin gebelikte emzirme eğitimi alma oranı ikinci ve üçüncü gruptaki annelerden yüksek, ikinci gruptaki annelerin gebelikte emzirme eğitimi alma oranı üçüncü gruptaki annelerden yüksek bulundu. Ancak gebelikte emzirme eğitimi alma durumu sadece anne sütü verme süresini etkilememiştir ($p > 0.05$).

Alt sosyoekonomik gruptaki annelerin normal doğum, orta ve üst sosyoekonomik gruptaki annelerin de sezaryen doğum yapma oranları

Tablo II. Sosyoekonomik duruma göre çocuğa ait bilgilerin değerlendirilmesi.

		Sosyoekonomik durum			p
		Alt (n=72)	Orta (n=70)	Üst (n=60)	
		n (%)	n (%)	n (%)	
Yaş	6-7 ay	16 (%22.2)	18 (%25.7)	11 (18.3)	0.166
	8-12 ay	15 (%20.8)	23 (%32.9)	23 (%38.3)	
	13-24 ay	41 (%56.9)	29 (%41.1)	26 (%43.3)	
Cinsiyet	Erkek	48 (%66.7)	39 (%55.7)	32 (%53.3)	0.240
	Kız	24 (%33.3)	31 (%44.3)	28 (%46.7)	
Doğum şekli	Normal	38 (%52.8)	20 (%28.6)	18 (%30.0)	0.004
	Sezaryen	34 (%47.2)	50 (%71.4)	42 (%70.0)	
Doğum ağırlığı	≤2500 gr	10 (%13.9)	8 (%11.4)	8 (%13.3)	0.972
	2501- 3000 gr	20 (%27.8)	22 (%31.4)	16 (%26.7)	
	≥3000 gr	42 (%58.3)	40 (%57.1)	36 (%60.0)	

diğer gruplara göre anlamlı şekilde yüksekti ($p<0.01$).

Annelerin %91.5'i bebeklerin ilk altı ay sadece anne sütü alması gerektiğini bilmekte ve %63.2'si halen emzirmeye devam etmekteydi.

Annelerin yaşlarına göre çocuklarına sadece anne sütü verme süreleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p>0.05$).

Ek besinlere başlama zamanları değerlendirildiğinde genel olarak annelerin %42.2'si dördüncü aydan önce, %52.8'sinin 4-6 ay arasında ve %7'sinin altıncı aydan sonra ek besinlere başladığı görülmüştür. Ancak gruplar arasında ek besinlere başlama zamanı konusunda anlamlı farklar saptandı (Tablo III). Üst sosyoekonomik grupta olan annelerin dördüncü ayda, orta sosyoekonomik grupta olan annelerin altıncı ayda, alt sosyoekonomik gruptaki annelerin ise üçüncü aydan önce ek besinlere başlama oranları diğer gruplara göre anlamlı şekilde yüksekti (her biri için p değerleri <0.001) (Tablo III). Tercih edilen ek besinler gruplara göre Tablo III'te görülmektedir.

Annelerin önemli bir kısmı (%82.9) çocuklara D vitamini desteği yapılması gerektiğini, %69'u da bunun doğumdan sonraki ilk ay içinde olması gerektiğini belirtmişti. Ayrıca annelerin %81.8'i çocuklarına dördüncü aydan sonra demir preparatı vermeye başladığını ifade etmişti. Gruplar arasında demir preparatı kullanımına doğru zamanda (4-6 ay) başlama oranları arasında anlamlı farklılık saptanmadı ($p>0.05$). Ancak üst sosyoekonomik gruptaki annelerin doğru zamanda demir preparatı verme oranının yüksekliği dikkat çekici idi.

Annelerin %44.1'i ($n=89$) bebekleri için yalancı emzik kullanmış ve bunların % 39.3'ü ($n=35$) bir aydan önce başlamıştı. Gruplar arasında yalancı emzik kullanım oranları açısından farklılık saptanmadı ($p>0.05$). Yalancı emzik kullanımı sadece anne sütü verme süresini etkilemediği görüldü.

Annelerin %68.8' inin bebekleri için biberon kullandığı ve bunların %30.9'unun biberon kullanmaya bir aydan önce başladığı öğrenildi. Üst sosyoekonomik gruptaki annelerin biberon kullanma daha yüksekti ($p<0.05$). Biberon kullanan olguların "üç aydan az" sadece anne sütü verme oranı anlamlı olarak yüksekti ($p<0.01$).

Tartışma

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmasının (TNSA) 2008 sonuçlarına göre, ülkemizde anne sütüyle beslenme yaygın olmasına rağmen uygulamada bazı önemli sorunlar vardır. Bu sorunların en önemlileri doğumdan sonra emzirmeye geç başlanması, ilk besin olarak su veya şekerli su verilmesi, ek besinlere çok erken ya da çok geç başlanması ve anne sütü ile birlikte biberon ve emzik kullanılmasıdır.³

Bütün dünyada sadece anne sütü alma ve anne sütüne devam oranları beklenenden düşüktür. WHO, sadece anne sütüyle beslenme oranlarını 0-6 ay arası bebekler için yaklaşık %35, dört ayın altındakiler için ise %39 olarak bildirmiştir.⁴ Amerika Birleşik Devletleri'nde altıncı ayda sadece anne sütü ile beslenme oranı %11.3, İsveç'te %10.1, Norveç'te %7 olarak bildirilmiştir.⁵⁻⁶ TNSA 2008 verilerine

Tablo III. Sosyoekonomik duruma göre anne sütü ve ek besinlerin değerlendirilmesi.

		Sosyoekonomik durum			p
		Alt (n=72)	Orta (n=70)	Üst (n=60)	
		n (%)	n (%)	n (%)	
İlk emzirme zamanı	< 30 dk	30 (%41.7)	23 (%32.9)	16 (%26.7)	0.166
	30-60 dk	15 (%20.8)	23 (%32.9)	24 (%40.0)	
	>60 dk	27 (%37.5)	24 (%34.3)	20 (%33.3)	
Halen emzirme	Evet	41 (%56.9)	51 (%72.9)	36 (%60.0)	0.117
	Hayır	31 (%43.1)	19 (%27.1)	24 (%40.0)	
Sadece anne sütü verilme süresi	3 aydan az	25 (%34.7)	15 (%21.4)	11 (%18.3)	0.023
	3-6 ay	39 (%54.2)	51 (%72.9)	48 (%80.0)	
	6 aydan fazla	8 (%11.1)	4 (%5.8)	1 (%1.7)	
Ek besin verilme zamanı	4. ay ve altı	27 (%37.5)	18 (%25.7)	35 (%58.3)	0.001
	6. ayda	36 (%50.0)	48 (%68.6)	24 (%40.0)	
	9. ayda	9 (%12.5)	4 (%5.7)	1 (%1.7)	
İlk olarak verilen ek besin	Meyve	16 (%22.2)	32 (%45.7)	24 (%40.0)	0.001
	Yoğurt	14 (%19.4)	6 (%8.6)	5 (%8.3)	
	Sebze çorbası	25 (%34.7)	17 (%24.3)	8 (%13.3)	
	Muhallebi	8 (%11.1)	10 (%14.3)	9 (%15.0)	
	Kahvaltı	9 (%12.5)	5 (%7.1)	0 (%0.0)	
	Formül mama	14 (%23.3)	0 (%0.0)	0 (%0.0)	
	Tuz kullanımı	Evet	24 (%33.3)	10 (%14.3)	
	Hayır	48 (%66.7)	60 (%85.7)	41 (%68.3)	
Vitamin	Çoklu vitamin	1 (%1.5)	12 (%18.2)	15 (%25.0)	0.003
	D vitamini	63 (%94.0)	53 (%80.3)	44 (%73.3)	
	Diğerleri (B, A, C vitaminleri, çinko)	1 (%1.7)	1 (%1.5)	3 (%4.5)	
Beslenmede en çok etkileyen faktör	Radyo/TV/Gazete	9 (%12.5)	10 (%14.3)	8 (%13.3)	0.001
	Sağlık çalışanları	28 (%38.9)	47 (%67.1)	45 (%75.0)	
	Yakın çevre	26 (%36.1)	13 (%18.6)	7 (%11.7)	
Demir ilacı	Hiçbiri	9 (%12.5)	0 (%0.0)	0 (%0.0)	0.274
	Kullanmış	61 (%84.7)	63 (%90.0)	56 (%93.3)	
	Kullanmamış	11 (%15.3)	7 (%10.0)	4 (%6.7)	

göre ülkemiz genelinde doğumdan sonra anne sütüne başlama oranı %98 iken çocuklar beş aylık olduklarında emzirme oranı %23'e düşmektedir.

Ülkemizde annelerin bebeklerini doğumdan sonra emzirme zamanları değişmektedir. TNSA 2008 verilerine göre, bebeklerin %39'u doğumdan sonraki ilk bir saat içinde emzirilirken, %27'si ilk 24 saatte hiç emzirimemektedir.³ Ayrıca, doğumdan sonraki ilk bir saat içinde emzirmeye başlayan annelerin bebeklerini daha uzun süre emzirdiği de gösterilmiştir.^{7,8} Bizim çalışma gruplarımızda yer alan annelerin ortalama olarak %64.9'u bebeklerini ilk bir saat içinde emzirdiğini ifade etmiştir ve durum gruplar arasında farklı bulunmamıştır.

Dünya Sağlık Örgütü, sadece anne sütüyle beslenme oranlarını 0-6 aylık bebekler için yaklaşık %35, dört ayın altındakiler için ise %39 olarak bildirmiştir.^{9,10} TNSA 2008 verilerine göre ise ülkemizin genelinde ilk altı ay sadece anne sütü verme oranı %41.6'dır. Kayseri'den yapılan bir çalışmada altı ay sadece anne sütü alan bebeklerin oranı %35.7 olarak bulunmuştur.⁸ İzmir'den Ünsal ve arkadaşlarının⁷ yaptığı bir çalışmada 5003 anne ile görüşülmüş ve dördüncü ayda sadece anne sütü alan bebek oranının %46.2 olduğu, bu oranın altıncı ayda %8.7'ye düştüğü belirlenmiştir. Bizim çalışmamızda "3-6 ay" sadece anne sütü alma oranı %68.3 idi. Bu sonuçlarla ülkemizde doğumu izleyen ilk

haftalarda sadece anne sütü ile beslenme oranı yüksek olmasına rağmen ek besinlere erken başlama eğilimi sebebiyle bu oranların aylar içinde giderek düştüğü görülmektedir.

Annenin eğitim süresiyle sadece anne sütüyle beslenme süresi arasındaki ilişki toplumlar arasında farklılık gösterir. Gelişmiş ülkelerde annenin eğitim düzeyi yükseldikçe emzirme süresi uzamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise anne sütüne devam etme eğitimi düzeyi ile ters orantılıdır. Norveç'te yapılan bir çalışmada düşük eğitim düzeyi olan annelerin %64'ünün, yüksek eğitim düzeyi olan annelerin ise %89'unun bebeklerini altıncı aya kadar sadece anne sütüyle besledikleri bildirilmiştir.⁹ Ülkemizde yapılan bir çalışmada eğitim düzeyi yüksek olan annelerin ilk emzirmeye erken başladığı, fakat altıncı aya kadar sadece anne sütüyle beslenme üzerine annenin eğitim düzeyinin etkili olmadığı saptanmıştır.¹¹ Bizim çalışmamızda yüksek okul mezunu olan annelerin "3-6 ay" sadece anne sütü verme oranı anlamlı olarak yüksekti (p: 0.001).

Çalışmamızda üst sosyoekonomik gruptaki annelerin gebelikte emzirme eğitimi alma oranı önemli ölçüde yüksekti. Ancak literatürden farklı olarak gebelikte emzirme eğitimi almış olmanın sadece anne sütü verme süresini etkilemediği görüldü. Durand ve arkadaşları¹² Belarus'ta doğum öncesi eğitim ile altıncı ayda sadece anne sütüyle beslenme oranını %14'ten %28'e yükselttiklerini bildirmiştir. Ülkemizde yapılan başka bir çalışmada gebelikte emzirme eğitimi alanların altıncı ayda sadece anne sütü verme oranının eğitim almayanlara göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür.¹¹

Çalışmamızda annelerin sosyoekonomik düzeylerine göre ek besinlere başlama zamanı konusundaki bilgilerinin genel olarak benzer olduğu görüldü. Ancak üst sosyoekonomik grubundaki annelerin dördüncü ayda ek besinlere başlama oranı diğer gruplara göre anlamlı düzeyde yüksekti. Bu sonuç eğitim düzeyi yüksek kadınların çok farklı iş ortamlarında, çok farklı esneklikteki çalışma koşullarına bağlandı.

Ülkemizde ek besinlere başlama yaşı halen çok küçüktür. İki aylıktan küçük bebeklerin beşte birinden fazlası anne sütü yanında mama; %9'u ise anne sütü yanında su ve diğer sıvılar ile beslenmekte; 4-5 ayda bu oran %53'e yükselmektedir.³ Bizim çalışmamızda alt sosyoekonomik gruptaki annelerin %37.5'i

"dördüncü ay ve altı", %12.5'i "dokuzuncu ayda" ek gıdaya başladığını belirtmiştir. Bu durum anne sütünü teşvik programının yeni veriler ışığında güçlendirilerek devam etmesi gerektiğini göstermektedir.

Çalışmamızda sosyoekonomik düzeylere göre annelerin doğru ek besin vermeye doğru zamanda başlama oranları arasında anlamlı fark saptanmıştır. Üst sosyoekonomik grupta bulunan annelerin doğru zamanda doğru ek gıda verme oranı anlamlı olarak yüksekti. Bu durum annelerin eğitim seviyesinin yüksekliğine, ekonomik durumları iyi olduğundan daha iyi koşullarda sağlık hizmeti almalarına bağlandı.

Orta ve üst sosyoekonomik grupta bulunan anneleri bebek beslenmesi konusunda en çok sağlık personeli etkilemekte iken alt sosyoekonomik gruptaki anneleri sağlık personeliyle beraber televizyon ve yakın çevre de etkilemiştir. Alt sosyoekonomik gruptaki annelerin daha erken ve daha geç ek gıda verme eğiliminde olduğu düşünülürse görsel medyanın bu konuda eğitim aracı olarak kullanılabileceği açıktır.

Ülkemizde Mart 2006 tarihinden beri ücretsiz D vitamini dağıtılmaya başlanmıştır. Bu kampanya başarılı olmuş ve yapılan bir çalışmada annelerin %93.5'inin D vitaminini aile hekiminin önerisi ile düzenli olarak kullandığı belirlenmiştir.¹³ Çalışmamızda alt sosyoekonomik grupta olan annelerin D vitamini, üst sosyoekonomik gruptaki annelerin ise çoklu vitamin verme oranı anlamlı olarak yüksekti. Annelerin demir damlası verme oranları arasında anlamlı farklılık saptanmadı; ancak üst sosyoekonomik grupta bulunan annelerin doğru zamanda kan ilacına başlama oranının yüksekliği dikkat çekiciydi.

Sonuç olarak, emzirme çalışma gruplarımızı oluşturan her üç sosyoekonomik grupta da yeterli süre tek başına verilmemektedir. Buna karşılık ek gıdalara erken başlanmakta ve biberon yaygın kullanılmaktadır. Onun için toplumu oluşturan bütün sosyoekonomik gruplarda annelerin anne sütü ve ek besinler konusunda çağdaş iletişim araçları da kullanılarak yoğun bir biçimde eğitilmesi gereklidir.

KAYNAKLAR

1. Report of the Expert Consultation on the Optimal Duration of Exclusive Breastfeeding, Geneva, 2001. Geneva: World Health Organization, 2001 (WHO/NHD/0109, WHO/FCH/CAH/01.24).

2. Gartner LM, Morton J, Lawrence RA, et al. American Academy of Pediatrics Section on Breastfeeding. Breastfeeding and the use of human milk. *Pediatrics* 2005; 115: 496-506.
3. TC Sağlık Bakanlığı, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2009. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008. Ankara, Türkiye.
4. Bhandari N, Kabir AK, Salam MA. Mainstreaming nutrition into maternal and child health programmes: scaling up of exclusive breastfeeding. *Matern Child Nutr* 2008; 1: 5-23.
5. Flood JL, Dodgson JE. Health care and social service providers' descriptions of pacific islander mothers' breastfeeding patterns. *J Midwifery Womens Health* 2010; 55: 162-170.
6. Al-Sahab B, Lanes A, Feldman M, Tamim H. Prevalence and predictors of 6-month exclusive breastfeeding among Canadian women: a national survey. *BMC Pediatr* 2010; 10: 20.
7. Ünsal H, Atlıhan F, Özkan H, Targan Ş, Hassoy H. Toplumda anne sütü verme eğilimi ve buna etki eden faktörler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 2005; 48: 226-233.
8. Yıldız A, Baran E, Akdur R ve ark. Bir sağlık ocağı bölgesinde 0-11 aylık bebekleri olan annelerin emzirme durumları ve etkileyen faktörler. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası* 2008; 61: 61-67.
9. Lande B, Andersen LF, Baerug A, et al. Infant feeding practices and associated factors in the six months of life: the Norwegian infant nutrition survey. *Acta Paediatr* 2003; 92: 152-161.
10. Infant and young child feeding. www.who.int/entity/mediacentre/factsheets/fs342/en/-35k.
11. Bolat F, Uslu S, Bolat G ve ark. İlk altı ayda anne sütü ile beslenmeye etki eden faktörler. *Çocuk Dergisi* 2011; 11: 5-13.
12. Durand M, Labarere J, Brunet E, Pons JC. Evaluation of a training program for healthcare professionals about breastfeeding. *Eur J Obstet Gynecol Reprod Biol* 2003; 106: 134-138.
13. Küçük Ö, Göçmen A. Çocuk polikliniğine başvuran 6-24 ay arası sağlam çocukların değerlendirilmesi. *Bakırköy Tıp Dergisi* 2012; 8: 28-33.